

بررسی سیر نظارت بر انتخابات و همه پرسی در ایران و آمریکا. فرانسه. آلمان . انگلیس . ترکیه

علیرضا بیرجندی

چکیده:

هر جا سخن از حقوق عمومی است جای پای دولت در آن دیده می شود، بی تردید انتخاب مسؤولان سیاسی واجرائی، رکن رکین حاکمیت مردمی نظام های سیاسی و مبنای مشروعیت آن ها ، همه کشورهایی که به درستی یا نادرستی، ادعای داشتن نظام مشارکت پذیر و مردمی را دارند، ناچارند نظام انتخاباتی را به نحوی در نظام سیاسی خود بپذیرند . در واقع مراجعه به آرای عمومی از طریق انتخابات، مهمترین ابزار مشارکت سیاسی به حساب می آید . برای احتراز از مفاسد احتمالی، امر نظارت بر آرای عمومی در تمام کشورهای مردم سالار مورد قبول قرار گرفته است این نظارت باید به دست کسانی باشد که علاقه و منفعت خاصی نسبت به نتیجه انتخابات نداشته باشند تا بتوانند درستی و امانت لازم را در کار نظارت بی طرفانه به کار گیرند .

آزادی رقابت اگرچه فی نفسه مطلوب است ، اما میل به قدرت عاملی است که اکثراً رقابت ناسالم و مکارانه را به همراه خود آورده و در آراء مردم اختلال و فساد ایجاد می نماید . بدین خاطر است که برای احتراز از مفاسد احتمالی، امر نظارت بر آراء عمومی در تمام کشورهایی که حکومت مردم سالار دارند ، مورد قبول قرار گرفته است . این نظارت باید بدست کسانی باشد که علاقه و منفعت خاصی نسبت به نتیجه انتخابات نداشته باشند، تا بتوانند درستی و امانت لازم را در کار نظارت بی-طرفانه بر عهده گیرند فلسفه نظارت بر انتخابات، همانا پیشگیری از رقابت ناسالم بین داوطلبان ، جلوگیری از تخلفات و خطاهای برگزارکننده انتخابات و صیانت از آرای مردم است. هر جا که تخلف، تقلب و خطای مجری قانون محتمل باشد، نظارت بر اجرا نیز موضوعیت پیدا می کند در این مقاله با رویکرد توصیفی-تحلیلی و با توسل به اصول و قواعد حاکم بر انتخابات و همه پرسی در ایران و کشورهای امریکا، فرانسه، آلمان، انگلیس و ترکیه مورد بررسی و تحلیل قرار میگیرد.

واژگان کلیدی: نظارت کارآمد، انتخابات، همه پرسی، مردم سالاری، نهاد نظارت

مقدمه :

سلامت انتخابات شاخصه مهم انتخابات رقابتی و منصفانه است و بدون ابزارها و مکانیزمهای نظارتی و تضمینی، امکان تحقق انتخابات اصیل، مشارکتی و رقابتی وجود ندارد. نهاد «نظارت» ضمانتی برای تضمین سلامت انتخابات محسوب میگردد. در واقع اعتبار و اصالت انتخابات در گرو طراحی مکانیزمهای تضمین بخش حقوق سیاسی و انتخاباتی است و مهمترین جنبه انتخابات اصیل، پذیرش نتایج انتخابات توسط بازیگران و ایجاد اعتماد عموم از فرایند انتخابات میباشد. نظر به مراتب مذکور میتوان به اهمیت و ضرورت تضمین و تأمین سلامت رویه های انتخابات با تعبیه نمودن مکانیزمهای مختلف کنترلی و نظارتی پی برد. محور اصلی

فعالیت نهاد ناظر، نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات انتخاباتی، صیانت از اصول و موازین انتخابات کارآمد، ایجاد زمینه مساعد برای

تحقق انتخابات رقابتی، منصفانه و اصیل است. با این نگرش که نتایج انتخابات بیانگر وانعکاس دهنده قصد و اراده واقعی شهروندان میباشد. در واقع، نظارت بر انتخابات «راهکاری برای تحکیم نظام مردم سالار، کاهش تعارضات و اختلافات، ایجاد امنیت و آرامش در نظام سیاسی میباشد. یافته های پژوهش نشان میدهد که به جهت مرتبط بودن انتخابات با ثبات سیاسی، امنیت و نظم عمومی، حقوق

شهروندان، حاکمیت ملی و دولت قانونمند، فرایند تصدی قدرت باید تحت کنترل و نظارت کارآمدی قرار گیرد و به دلیل انسجام در برگزاری انتخابات، تضمین حقوق انتخاباتی و انتخابات منصفانه و رقابتی، کل فرایند انتخابات در مرحله قبل، حین و بعد از انتخابات مورد نظارت نهاد مستقل و بیطرف انتخاباتی با صلاحیت نظارتی عام قرار میگیرد.

مفهوم نظارت بر انتخابات :

نظارت از لحاظ لغوی به معنای مراقبت در اجرای امور آمده است و ناظر کسی است که مراقب اجرای یک امر باشد (معین، 1390:1234 و در اصطلاح به شخصی گویند که عمل یا اعمال نماینده، شخص یا اشخاص را مورد توجه قرار میدهد و صحت و سقم آن عمل یا اعمال را با مقیاس معینی که مشهود است، میسنجد) جعفری لنگرودی، 1374:706 و ایوبی، 1379:5-15). از نظر اصطلاحی، نظارت مکانیزمی است در جهت انطباق تصمیمات و اقدامات اتخاذ شده با اصول و موازین برتر اخلاقی و حقوقی و اطمینان از درستی یا نادرستی آنها (خسروی، 1387:347)

الف: نظارت چیست؟

منظور کلی از مفهوم نظارت مهار قدرت جلوگیری از سوءاستفاده از قدرت نظارت بر استمرار مشروعیت و ارایه نظرهای اصلاحی در امور سیاسی و حاکمیتی است البته باید توجه داشت که نظارت به این مفهوم به دلیل پذیرش آن در همه اعصار و امصار و نظام های حقوقی امری عقلی و تکوینی است که شرع نیز آن را تایید و امضا کرده است نظارت در اصطلاح فقهی عبارت از حقی است که فرد یا جمعی به مقتضای شرع برای کنترل و عیب یابی کار مورد اهتمامی آن را به دست می آورد (موسی زاده، ۱۳۹۸، صفحه ۱۴۲)

به هر حال نظارت بر حسب اهداف زمان نوع و منشا نظارت به انواع مختلفی چون نظارت رسمی غیررسمی مردمی حکومتی مستمر موردی درونی بیرونی بیشینی_بسینی و بر حسب ماهیت به استصوابی استطلاعی استرجایی و به لحاظ موضوع به سیاسی حقوقی قضایی اداری مالی و غیره... تقسیم میشود (موسی زاده، ۱۳۹۳، صفحه ۲۶۰)

- پس باید گفت: نظارت، که به لحاظ سابقه فقهی در باب وصیت و وقف آمده و از آن اقتباس شده و معمولاً در مورد وصی یا متولی و یا مجری به کار می رود، عبارت از کاری است که فرد یا هیئتی، به منظور کنترل و صحت عمل، اظهار نظر می کنند. ملاک در نظارت، رسیدن به نوعی کنترل و صحت عمل است. نظارت باید به گونه ای باشد که این دو نتیجه را به دنبال داشته باشد، نوعی کنترل و نوعی صحت عمل. البته وقتی مساله در کلان مطرح می شود، خواه ناخواه نسبی است؛ یعنی کنترل نسبی و رسیدن به نتیجه صحت عمل هم نسبی است.

ب: معرفی تنوع مراجع ناظر بر انتخابات در کشورهای مختلف

به طور کلی در یک بررسی تطبیقی، عموماً نظارت بر انتخابات در کشورهای جهان رami توان در چهار دسته اصلی تقسیم بندی کرد، که هر یک سازوکار مخصوص به خود را دارند. در این قسمت سعی میکنیم ضمن معرفی این چهار روش متداول، به معرفی قوانین کشورهای که از این شیوه ها استفاده میکنند نیز، پرداخته باشیم:

۱_ نظارت توسط ارگان قضائی

در بسیاری از کشورهای دموکراتیک جهان، نظارت بر صحت انتخابات توسط ارگان های قضائی صورت میگیرد که این امر عموماً به عهده نهاد نام برده شده در ذیل سپرده شده است:

دادگاه قانون اساسی

آنچه در بحث نظارت توسط یک ارگان قضائی بر انتخابات ریاست جمهوری، در کشورهای مختلف عمومیت دارد، نظارت توسط دادگاه قانون اساسی است. در این راستا می توان به کشورهای زیر اشاره نمود:

3

آلمان: طبق قانون اساسی آلمان، رسیدگی به صحت انتخابات به ویژه از راه تصویب اعتبارنامه های نمایندگان، هم چنین سلب مصونیت و عزل آن ها از سمت نمایندگی از اختیارات مجلس نمایندگان می باشد. هرگاه به تصمیم های مجلس یاد شده در این موارد، یعنی تأیید یا رد اعتبارنامه ی نماینده یا نمایندگانی ویا سلب مصونیت و عزل وی یا آن ها اعتراضی وجود داشته باشد، رسیدگی به آن از اختیارات دادگاه قانون اساسی است (هریسی نژاد: ۱۳۸۷: ۹۵-۹۶)

۲_ نظارت توسط ارگان تقنینی

هرچند در بسیاری از کشورها نظارت بر انتخابات توسط خود مجلس انجام می پذیرد، اما بر رسیدگی به اعتبارنامه های نمایندگان توسط خود مجلس ایراد وارد شده که رسیدگی به اعتبارنامه های نمایندگان مجلس چه از حیث واجد بودن شرایط انتخابات و چه از نظر مطابقت عملیات انتخاباتی با مقررات قانونی، یک امر قضائی است.

آلمان: در آلمان به موجب ماده ی 31 قانون اساسی 1919 م، رسیدگی به اعتبارنامه های اعضای مجلس رایشتاگ به یک دادگاه مختلط مرکب از چند نفر نماینده ی مجلس رایشتاگ و چند نفر عضو دادگاه اداری واگذار گردیده بود. نمایندگان را خود رایشتاگ برای تمام دوره ی تقنینی و قضات را رییس جمهور انتخاب می نمودند. برای اخذ تصمیم، موافقت سه نفر نماینده ی رایشتاگ و دو نفر قاضی لازم و ضروری بود (قاسم زاده: ۱۳۳۶. ۲۲۴-۲۲۵)

آمریکا: مجلس نمایندگان، خود صلاحیت رسیدگی به صحت یا عدم صحت انتخابات نمایندگان و تعیین

شرایط انتخاب شدن را دارد (عالیخانی: ۱۳۸۱: ۲۱۰)

البته در آمریکا هیات های خاصی وجود دارد که وظیفه نظارت بر انتخابات

- را بر عهده دارند. این هیات ها تحت نظارت و هدایت کمیسیون انتخاباتی فدرال عمل میکنند. اعضای این هیاتها نمایندگان احزاب هستند که مهمترین وظیفه آنان بررسی و تأیید دارا بودن صلاحیت رأی دهندگان برای رأی دادن و حفاظت از آراء به منظور جلوگیری از دستبرد است. این داوران از هر موضوع

گونه مشارکت سیاسی که به منزله تبلیغ به نفع یکی از کاندیداها باشد ممنوع شده اند چرا که نظارت آنان باید به دور از هرگونه جانبداری باشد.

۳_ نظارت توسط قوه مجریه

در برخی از کشورها این وزارت کشور است که به عنوان یک ارگان اجرایی وظیفه ی نظارت بر صحت انتخابات را بر عهده دارد :

انگلستان :در انگلستان ،نخست وزیر، وزیرکشور را تعیین می کند و وزارت کشور، طبق قانون، مسؤولیت نظارت عالی بر بررسی و تأیید و رد صلاحیت های نامزدهای نمایندگی مجلس را بر عهده دارد (بوشهری: ۱۳۸۰: ۱۵۰).

البته در کنار آن در خصوص اعتبار نامه های منتخبین باید بگوییم که در انگلستان چند نفر از اعضای دیوان عالی که به حکم قرعه انتخاب می شوند ،اعتبارنامه های مجلس عوام را مورد رسیدگی قرار داده، گزارشی دائر بر تصویب یا عدم تصویب آن ها به مجلس تقدیم می کنند و مجلس نیز گزارش هیأت قضایی را بدون بحث تأیید می نماید.

اما برخلاف ترتیب معمول سایر ممالک، در انگلستان اعتبارنامه های نمایندگانی بررسی می شود که انتخاب آن ها مورد اعتراض است، وگرنه انتخاب شده بدون تصویب اعتبارنامه، نماینده شناخته می شود .

فرانسه :طبق قانون اساسی جمهوری پنجم فرانسه پس از اصلاحات 1962 م وزارت کشور نظارت بر بررسی صلاحیت نامزدهای ریاست جمهوری و نمایندگی مجلس را بر عهده گرفت .کسانی به انتخابات راه می یابند که وزارت کشور در نهایت صلاحیت آن ها را تأیید کند (بوشهری: ۱۳۸۰: ۳۴_۳۷)

4- نظارت توسط یک نهاد خاص

شورای عالی انتخابات:در برخی از کشورها نیز شورایی موسوم به شورای عالی انتخابات، نظارت بر حسن اجرای انتخابات را بر عهده دارد .در این راستا می توان به کشور ترکیه اشاره نمود:

-ترکیه

:طبق مادهی 67 قانون اساسی ترکیه، انتخابات و همه پرسه ها تحت سرپرستی و هدایت قوهی قضاییه و بر اساس آزادی، برابری، مستقیم و مخفی بودن آرا صورت می گیرد .مادهی 79 نیز بیان می دارد: «انتخابات تحت ادارهی عمومی و نظارت ارگان های قضایی انجام می شوند .شورای عالی انتخابات تمامی اقدام های اجرایی را به منظور تضمین برگزاری مناسب و منظم انتخابات از آغاز تا پایان به انجام رسانده، تحقیق و تصمیم دربارهی شکایت های رسیده در مورد تخلف های قبل و بعد از رأی گیری و تعیین انتخاب مجدد اعضای مجلس اعلا ی ملی ترکیه را اتخاذ می نماید . هیچ اعتراضی از سوی هیچ مقامی به تصمیم شورای عالی انتخابات وارد نیست .شورای عالی انتخابات مرکب از 7 عضو اصلی و 4عضو علی البدل است 7 .نفر از اعضای آن توسط مجلس عمومی دادگاه عالی استیناف انتخاب شده و 5 نفر دیگر توسط مجلس عمومی شورای ایالتی که با رأی مخفی و با داشتن اکثریت مطلق از بین اعضای خود انتخاب می گردند.(مدنی:۱۳۷۹: ۴۱۱)

پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال 57 و همه پرسی قانون اساسی، نصب فقهای شورای نگهبان، اولین حکمی بود که بنیانگذار انقلاب اسلامی برای تصدی یکی از ارکان جمهوری اسلامی صادر می کردند. پس از تشکیل مجلس شورای اسلامی و بعد از تصویب اعتبارنامه نمایندگان، نخستین اقدام مجلس انتخاب حقوقدانان عضو شورای نگهبان در 26 تیر ماه همان سال بود. بدین ترتیب ترکیب شورای نگهبان کامل شد و این نهاد کار خود را رسماً آغاز کرد

جایگاه شورای نگهبان و وظایف آن به عنوان نهاد ناظر :

یکی از نهادهای مهم و تعیین کننده در نظام جمهوری اسلامی ایران، نهاد شورای نگهبان است. در اصول متعدد قانون اساسی درباره جایگاه و اختیارات آن به صراحت سخن رفته است در اصل 99 قانون اساسی شورای نگهبان نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری، ریاست جمهوری، مجلس شورای اسلامی و مراجعه به آراء عمومی و همه پرسی را بر عهده دارد. در اصل 91 قانون اساسی، شورای نگهبان به عنوان پاسدار اسلام و قانون اساسی معرفی شده است. در اصل 93 قانون اساسی آمده است که مجلس شورای اسلامی بدون وجود شورای نگهبان اعتبار قانونی ندارد و بر اساس اصل 69 مجلس نمیتواند بدون حضور شورای نگهبان در جلسات غیرعلنی مصوبه ای داشته باشد. در اصل 111 قانون اساسی یکی از فقهای شورای نگهبان و در برخی از شرایط دو نفر از آنها جزو شورای سه نفری جانشین رهبری معرفی شده اند و همچنین در اصل 108، تدوین آئیننامه داخلی خبرگان رهبری و نیز قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان و کیفیت انتخابات آن ها در اولین دوره به فقهای شورای نگهبان سپرده شده است

5

نوع نظارت شورای نگهبان:

بر اساس اصل 99 قانون اساسی شورای نگهبان عهده دار نظارت بر انتخابات است. در این اصل به کیفیت و چند و چون نظارت اشاره نشده است و موضوع به اطلاق برگزار شده است. همین امر باعث بروز ابهامات و تنشهایی در جامعه گردید. شورای نگهبان در سال ۱۳۷۰ این اصل را مورد تفسیر قرار داد و این گونه بیان میکند که: نظارت مذکور در اصل 99 قانون اساسی، استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تایید و رد صلاحیت کاندیداها میشود (جهانگیر 205: 1380) و... در مجموع بر اساس قانون اساسی شورای نگهبان دارای سه وظیفه اصلی و کلیدی است که در اینجا توجه به موضوع تحقیق فقط به بحث نظارت بر انتخابات ورود میکنیم:

نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری و خبرگان رهبری و مجلس شورای اسلامی و همه پرسی

الف) سازو کار نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری :

پنج اصل پی در پی قانون اساسی اصول 116 تا 120 به مساله انتخابات ریاست جمهوری پرداخته است، البته در اصول دیگر نیز به صورت جست و گریخته به مساله انتخابات ریاست جمهوری و نظارت بر آن اشاره شده است. بر اساس اصل 116 قانون اساسی ایران: نامزدهای ریاست جمهوری باید قبل از شروع انتخابات آمادگی خود را رسماً اعلام کنند. نحوه برگزاری انتخابات ریاست جمهوری را قانون معین میکند. در راستای اجرای ذیل این اصل، قانون انتخابات ریاست جمهوری در سال 1364 به

تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده که در آن چگونگی برگزاری انتخابات از مرحله ثبت نام داوطلبان تا مرحله اجرای انتخابات و مجازات متخلفان بیان شده است و این قانون دارای یک آیین نامه اجرایی نیز هست. همچنین در راستای اصل 118 قانون اساسی که در مورد نظارت شورای نگهبان بر این انتخابات است، در سال 1364 قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران به تصویب رسید (ملک افضلی، ۱۳۹۱: صفحه ۲۰۸).

همچنان که ماده 8 قانون انتخابات ریاست جمهوری میگوید: نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری بر عهده شورای نگهبان می-باشد، این نظارت عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است.

ب) نظارت بر انتخابات مجلس خبرگان رهبری:

اصل یکصد و هشتم قانون اساسی، این مجلس و چگونگی تشکیل آن را به ترتیبی غیر از ترتیب معمول در تشکیل مجالس مقرر داشته تقریباً همه امور این مجلس را به خودش واگذار نموده است

« قانون مربوط به تعداد و شرایط خبرگان، کیفیت انتخاب آنها و آیین نامه داخلی جلسات آنان برای نخستین دوره باید به وسیله فقهاء اولین شورای نگهبان تهیه و با اکثریت آراء آنان تصویب شود و به تصویب نهایی رهبر انقلاب برسد. از آن پس هر گونه تغییر و تجدید نظر در این قانون و تصویب سایر مقررات مربوط به وظایف خبرگان در صلاحیت خود آنان است.» ماده 2 آیین نامه اجرایی قانون انتخابات خبرگان مقرر می دارد:

«پیش از شروع انتخابات از سوی شورای نگهبان 5 نفر از افراد مسلمان، مطلع و مورد اعتماد و دارای حسن سابقه به اکثریت مطلق آراء اعضای شورای نگهبان به عنوان هیأت مرکزی نظارت بر انتخابات خبرگان انتخاب و به وزارت کشور معرفی می شوند. از پنج نفر عضو هیأت مرکزی حداقل باید یک نفر از فقهای شورای نگهبان باشند.» ماده 66 همان آیین نامه بیان داشته است: «هیأت مرکزی نظارت شورای نگهبان بر انتخابات خبرگان می تواند برای هر استان اعم از مرکز استان، مرکز شهرستان و بخش های تابعه و شعب ثبت نام و اخذ رأی به هر طریقی که مصلحت بداند ناظر یا ناظرینی جهت نظارت بر انتخابات تعیین نماید. هر چند تعیین ناظران بر عهده هیأت مرکزی نظارت قرار گرفته است، اما با توجه به ماده 67 و 68 همان آیین نامه شورای نگهبان در هر مورد که صلاح بداند می تواند رأساً تمام یا برخی از ناظرین را انتخاب نماید ..

6

تبصره 1 ماده 2 قانون انتخابات و آیین نامه داخلی خبرگان مرجع تشخیص دارا بودن صلاحیت کاندیدا شدن برای مجلس خبرگان را تنها فقهای شورای نگهبان قانون اساسی دانسته است. شروع انتخابات خبرگان رهبری منوط به دستور رهبری است. ماده 65 آیین نامه بیان داشته است: «هیأت نظارت مرکزی شورای نگهبان بر کلیه مراحل و جریان های انتخاباتی و اقدامات وزارت کشور که در امر انتخابات مقرر است و هیأت های اجرایی و آن چه مربوط به صحت انتخابات می شود نظارت خواهد کرد.» همچنین ناظر یا ناظران شورای نگهبان در کلیه سطوح انتخابات (شعبه ثبت نام و اخذ رأی بخش، شهرستان و استان) (وظیفه مراقبت از اجرای دقیق موازین قانونی را بر عهده دارند و چنانچه مواردی از تخلف و تعلق را مشاهده نمایند موظفند نسبت به گزارش آن با رعایت سلسله مراتب اقدام نمایند. همچنین بر اساس ماده 74 آیین نامه «شورای نگهبان می تواند بر حسب نظارت مستقلاً انتخابات را در هر یک از مراحل در کل و یا بعضی مناطق حوزه های انتخابیه با ذکر دلیل باطل اعلام نماید.» ابطال کل انتخابات یک حوزه انتخابیه یا توقف انتخابات و همچنین ابطال انتخابات شعبی که در سرنوشت انتخابات حوزه انتخابیه تأثیر تعیین کننده دارند، از اختیارات خاص شورای نگهبان است.

ج) نظارت بر انتخابات مجلس:

در قانون اساسی ایران بحث نظارت بر انتخابات مجلس شورای اسلامی در اصل 99 به ان برداشته شده است و سایر اصولی که ارتباط مستقیم با انتخابات مجلس شورای اسلامی دارند عبارتند از اصول 6 و 62 و 63 و 67 و 68 که در این تحقیق تمرکز بر اصل 99 میباشد

د) نظارت بر انتخابات شوراها:

در برگزاری انتخابات شوراها اعضای کمیسیون نهاد ناظر، یک نفر از قوه قضاییه به انتخاب رئیس قوه به مجلس معرفی می شود، 3 نفر از نمایندگان کمیسیون امور داخلی کشور و شوراها و یک نفر از نمایندگان کمیسیون اصل نود بنا بر رأی نمایندگان در صحن مجلس انتخاب می شوند. همچنین دو حقوق دان از سوی شورای نگهبان برای عضویت در هیات مرکزی نظارت بر انتخابات شوراها به مجلس معرفی و با رأی نمایندگان در صحن برگزیده می شوند.

نوع نظارت شورای نگهبان:

هیئت مرکزی نظارت بر انتخابات از شورای نگهبان به عنوان مرجع رسمی تفسیر قانون اساسی، تفسیر اصل 99 را درخواست نموده و شورای نگهبان نیز متعاقب آن اقدام به تفسیر اصل فوق نموده است. در زیر متن پاسخ رسمی شورای نگهبان ذکر می-شود:

نظریه تفسیری شورای نگهبان: نظارت مذکور در اصل 99 قانون اساسی استصوابی است و شامل تمام مراحل اجرایی انتخابات از جمله تأیید و رد صلاحیت کاندیداها می شود. «بر اساس این تفسیر، نظارت شورای نگهبان بر انتخابات» استصوابی «است؛ یعنی نظارتی کامل و گسترده که شامل تمام مراحل انتخابات خواهد شد. این نظریه، چون از سوی مرجع رسمی تفسیر قانون اساسی بیان شده است، یک تفسیر قانونی بوده و در حال حاضر نیز همین نوع نظارت اعمال می-شود.

د) نظارت بر همه پرسى و مراجعه به آرای عمومی:

قانون اساسی در اصل 59 در مسائل بسیار مهم اعمال قوه مقننه را از راه همه پرسى و مراجعه مستقیم به آرای عمومی مردم پیشبینی و اجرای آن را موکول به تصویب دوسوم مجموع نمایندگان مجلس شورای اسلامی کرده است. بر اساس ماده 37 قانون همه پرسى جمهوری اسلامی ایران برای اجرای اصل 99 قانون اساسی نظارت بر همه پرسى به عهده شورای نگهبان است. ماده مزبور مقرر می دارد: شورای نگهبان طبق قانون نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری، بر همه پرسى و مراجعه به آرای عمومی نظارت خواهد کرد.

همچنان که ماده 8 قانون انتخابات ریاست جمهوری میگوید: نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری بر عهده شورای نگهبان می-باشد، این نظارت عام و در تمام مراحل و در کلیه امور مربوط به انتخابات جاری است.

نتیجه گیری

امروزه حق تعیین سرنوشت به عنوان یکی از حقوق اساسی شهروندان در اعلامیه های جهانی حقوق بشر و قوانین اساسی کشورها پذیرفته شده است. یکی از لوازم تحقق این حق، برگزاری انتخابات عادلانه و صحیح و شرکت مردم در تعیین سرنوشت سیاسی خویش می باشد. نکته قابل ذکر این است

که حق مزبور در هیچ کشوری به صورت مطلق و بدون حد و حصر پذیرفته نشده، بلکه از حیث انتخاب شدن و انتخاب کردن، نحوه اجرا و تبلیغات تابع شرایط و قیودی است. رعایت این قیود و قواعد، وجود نهادی را می طلبد که برگزاری یک انتخابات صحیح، سالم و منطبق با قوانین را کنترل و نظارت نماید. با این وجود نظارت باید به گونه ای باشد که از یک طرف پاسدار آراء مردم باشد و از طرف دیگر مانع ورود افراد ناصالح به عرصه های سیاسی مهم کشور گردد؛ لذا نهادهایی که عهده دار این رسالت خطیر هستند باید بی طرف، مستقل و پاسخگو بوده و جز در چارچوب قانون عمل ننمایند در این تحقیق با بررسی تقریباً قوانین 6 کشور مختلف، سعی کردیم تنوع عملکرد نظارت بر انتخابات و همه پرسی کشورها را مورد بررسی قرار دهیم. در این بررسی تطبیقی ما شاهد بودیم که در نظام های سیاسی معاصر چه روش های متنوعی برای این وظیفه خطیر در نظر گرفته شده است، در این مطالعه تطبیقی نوع محور می توان انواع این نوع نظارت را با توجه به تجربه کشورهای مختلف در چهار دسته تقسیم بندی کرد که شامل نظارت توسط یک ارگان قضائی، نظارت توسط یک ارگان تقنینی، نظارت توسط یک ارگان اجرایی و در نهایت نظارت توسط یک نهاد خاص تقسیم بندی کرد.

8

منابع:

- ایوبی، حجت‌الله (1379)؛ اکثریت چگونه حکومت میکنند؟ چاپ اول، تهران: انتشارات سروش.
- بوشهری، جعفر (1380) (حقوق اساسی تطبیقی، تهران: انتشارات دانشگاه تهران
- منصور جهانگیر (1380) نظریات تفسیری و مشورتی شورای نگهبان درباره قانون اساسی چاپ اول
- جعفری لنگرودی، محمد جعفر (1374)؛ ترمینولوژی حقوق، چاپ هفتم، تهران: گنج دانش
- تهران. سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- عالیخانی، محمد (1381). حقوق اساسی، تهران: انتشارات دستان
- لنگرودی (1368) مبسوط در ترمینولوژی حقوق، ج 5، تهران: گنج دانش
- قاسم زاده قاسم (1336) حقوق اساسی فرانسه. تهران انتشارات دانشگاه تهران
- موسی زاده ابراهیم (1398) مبانی حقوق عمومی با تاکید بر منظومه فکری آیت اله جوادی املی. تهران. نشر میزان
- موسی زاده ابراهیم (1400) حقوق اساسی. تهران. انتشارات دادگستر
- موسی زاده ابراهیم (1393) حقوق اداری. چاپ دوم. تهران. نشر دادگستر
- ملک افضلی، محسن (1391) مختصر حقوق اساسی و آشنایی با قانون اساسی جمهوری اسلامی. چاپ اول. قم. دفتر نشر متعارف
- مدنی. جلال الدین (1379). حقوق اساسی تطبیقی، چاپ سوم، تهران: انتشارات پایدار.
- معین، محمد (1390)؛ فرهنگ فارسی، چاپ اول، تهران: انتشارات ناس
- هریسی نژاد، کمال الدین (1387) حقوق اساسی تطبیقی، تبریز: انتشارات آیدین
- (ب) قوانین
- قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مصوب 1358 و بازنگری 1368.
- ایین نامه اجرایی قانون انتخابات مجلس خبرگان، مصوب 1361 با اصلاحات بعدی.

قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵ با اصلاحات بعدی و ایین نامه اجرایی آن
قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۷۸
قانون انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا
قانون اساسی انگلستان، مصوب 1992. اداره کل تدوین و تنقیح مقررات کشور
قانون اساسی ایالات متحده آمریکا، مصوب 1994. اداره کل تدوین و تنقیح مقررات کشور
قانون اساسی فرانسه، مصوب 1992، تهران، ۱۳۷۶، اداره کل تدوین و تنقیح مقررات کشور
قانون نظارت شورای نگهبان بر انتخابات ریاست جمهوری، مصوب ۱۳۶۴/۴/۴
پژوهشکده شورای نگهبان